

Наслідки Чорнобильської катастрофи долатиме ще не одне покоління

БОЛЮЧА ТЕМА. *За 32 роки після аварії на ЧАЕС ми лише завершуємо створення умов для практичного розв'язання найскладніших проблем 10-кілометрової зони*

Наслідки Чорнобильської катастрофи долатиме ще не одне покоління

Станіслав ПРОКОПЧУК,
учасник ліквідації аварії
на ЧАЕС,
«Урядовий кур'єр»

Час був ще робочий, але у п'яти корпусках цього найсучаснішого підприємства у місті Славутич — майже безлюдно. Це було давно, бо акт про введення його в експлуатацію підписано ще влітку 2011-го. А на вулиці стояв холодний січень 2012 року. Можливо, тому мене і фотокора нашої газети Олександра Лепегуху не дуже хотіли бачити на цій закритій території. Потрапили туди лише завдяки міському голові Володимирові Удовиченку. Назва нової будови складна: Комплекс з виробництва металевих бочок і залізобетонних контейнерів для зберігання радіоактивних відходів державного підприємства «Чорнобильська АЕС» (КВМБІК РАВ). Кошти в сумі майже 5,6 мільйона євро для створення цього об'єкта надала Європейська комісія в межах програми TACIS.

У ті дні, як пояснив нам Олексій Чулков, керівник підприємства, тривало налагодження обладнання, опрацьовували технології, експериментально виготовляли лише бочки. «До залізобетонних контейнерів ми ще не бралися». У штаті підприємства було... 11 осіб.

Чому на об'єкти, збудовані за кошти крайн-донорів, «бракує грошей»?

Розпочав розмову зі славутицького промислового комплексу з виготовлення металевих бочок та залізобетонних контейнерів лише тому, що без урахування діагнозу його виробничої аритмії неможливо дати правильний аналіз причин дуже непрості ситуації щодо десятирічної тяганини з початком нормальної стабільної роботи кількох підприємств уже на промисловому майданчику ЧАЕС. Бо саме від них, як й іншого тутешнього багатостраждального довгобуду — не введеного в експлуатацію Сховища відпрацьованого ядерного палива №2, — ще довго залежатиме тривалість нинішнього статусу атомної станції як ядерного об'єкта. З усіма соціальними пільгами та чималими зарплатами її майже тритисячний колектив. А результати діяльності?

— За 16 років жоден із проектів, за які відповідає ЧАЕС, не працює, — казав мені Володимир Холоша, ще перебуваючи на посаді голови Державного агентства з управління зоною відчуження. — Заводи з переробки твердих та рідких радіоактивних відходів уже проїшли гарячі випробування, але працюють мляво, чекають грошей на витратні матеріали, на ті ж бочки та контейнери зі Славутича. Тож про секретний (для журналістів) КВМБІК. Його проектна по-

СТРАТЕГІЯ ЗНЯТТЯ З ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЧАЕС

✓ Остаточне закриття та консервація реакторних установок. На цьому етапі буде проведено консервацію реакторів і найбільш радіаційно забрудненого устаткування (орієнтовно до 2028 року).

✓ Витримка реакторних установок протягом періоду, під час якого має відбуватися природне зниження радіоактивного випромінювання до прийнятної рівня (орієнтовно до 2045 року).

✓ Демонтаж реакторних установок 1-го, 2-го і 3-го енергоблоків. На цьому етапі буде демонтовано устаткування та очищено майданчик, щоб максимально зняти обмеження і регуляторний контроль (орієнтовно до 2065 року).

Будівництво Централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива нарешті розпочалося. Здати в експлуатацію обіцяють 2019 року

тужність — 34 250 металевих бочок та 700 залізобетонних контейнерів на рік. Першу чергу комплексу «Вектор», який розташований у зоні відчуження за 11 км від станції, було здано в експлуатацію 2010-го. Виходить, що цей об'єкт чекає вже восьмий рік масового завезення всіх низько- і середньоактивних РАВ з тимчасового сховища на промайданчику атомного монстра. Відповідно підготовлених та зацементованих для зберігання на 100 років у славутицьких металевих бочках та бетонних контейнерах. Але темпи цих робіт, вочевидь, не відповідають ситуації, яка склалася з накопиченням радіоактивних відходів на ЧАЕС. Про це опосередковано свідчать цифри, які навіть днями Віктор Шевиченко, перший заступник Славутицького міського голови.

— На нашому комплексі поки що створено 16 робочих місць, у перспективі їх має бути 60. За час існування підприємства виготовлено 4 тисячі бочок і 12 контейнерів.

Лише у квітні 2014-го на «Вектор» відправили в тестовому режимі на захоронення першу партію з чотирьох штук упаковок РАВ, підготовлених на заводі з переробки рідких радіоактивних відходів (ЗІРРВ). Він розташований на території станції. Сировина для цього унікального підприємства — кілька десятків тисяч тонн радіоактивного шламу з трансуранидними елементами та високоактивною органікою. Вони зберігаються поряд з ядерними блоками ЧАЕС у тимчасових сховищах-банках. На них звернув мою увагу Василь Рибаків, заступник керівника

ЗІРРВ, під час відвідування заводу. Проектний термін експлуатації цих заповнених вщерть залізобетонних ємностей спливе ще 2011 року. Підприємство розпочало будувати в 2001-му. 2014-го вкотре обіцяли запустити його. Нині воно все ще перебуває на стадії доопрацювання, освоєння.

Головна біда всіх, по суті, об'єктів, збудованих за кошти інших країн, — постійне бюджетне недофінансування після введення їх у дію. І щодо проектів відпра-

перетворити на тверду фракцію, локалізуючи в металевих славутицьких бочках і контейнерах, а потім вивезти на «Вектор», знадобиться приблизно 30 років.

«Інколи не вистачає навіть на бензин»

Одна з головних причин, не гріх повторитися, постійних перенесень останніми десятиліття-

Кабінет Міністрів України пропонує парламенту передбачити створення території спеціального промислового використання у зоні відчуження. Про це йдеться у законопроекті №8268

«Про внесення змін до деяких законів України щодо створення території спеціального промислового використання», опублікованому на сайті Верховної Ради 13 квітня цього року. Фахівці вже дали назву цій спеціальній території: «10-кілометрова зона ЧАЕС».

цювання надто складних технологій, і щодо створення нормальних умов для виконання виробничих програм. Не дивно, що вивезення на початку 2018-го із ЗІРРВ на захоронення у спеціально облаштоване приповерхнє сховище твердих радіоактивних відходів (СОІСТРВ) ще чотирьох, перших у цьому році контейнерів, оцінили мало не як підсумок титанічних зусиль. Урочисто повідомляли, що підприємство «підійшло до фінального етапу введення в експлуатацію». Тому, мабуть, логічно, що за таких темпів відповідної переробки рідких РАВ і вивезення їх уже в зацементованому вигляді на «Вектор» ситуація з ними стає дедалі складнішою. Уже налічуються десятки тисяч кубометрів радіоактивного «добра». Як вважають фахівці, щоб усі рідкі РАВ, які накопичилися на станції й зокрема на об'єкті «Укриття» за 32 роки після аварії, випарити на ЗІРРВ (за найсучаснішою технологією) і

ми здачі в експлуатацію всіх підприємств для поводження з рідкими і твердими радіоактивними відходами та відпрацьованим ядерним паливом, лежала і до-сі лежить на поверхні. І недобудовані «Вектор» та Сховище відпрацьованого ядерного палива №2 (СВЯП-2), і Центральне сховище для відпрацьованих джерел іонізуючого випромінювання (ЦІСВ/ДІВ), яке донедавна було на стадії «гарячих випробувань», і «Арка» над «Укриттям», як і решта інфраструктури для виведення ЧАЕС з експлуатації та перетворення «Укриття» на екологічно безпечну систему, збудовані за міжнародні кошти. Лише Новий безпечний конфайнмент (НБК) обійдеться країнам-донорам у понад півтора мільярда євро. Жодного об'єкта, до речі, для поводження з РАВ за бюджетні гроші не будують. Усе — за донорські кошти. І ось коли всі споруджені укриття, заводи і схови-

ща потрапляють у власність держави, виявляється, що в неї немає грошей на їх експлуатацію, безпосереднє виконання ними функцій, задля яких усе це створювали.

«У нас є сучасне сховище для радіоактивних відходів, але інколи немає коштів навіть на бензин, щоб його заповнити, — зазначив в інтерв'ю УНІАН у травні 2017-го Віталій Петрук, голова Державного агентства з управління зоною відчуження (ДАЗВ). — Усе фінансується за залишковим принципом. Кошти передбачають лише на заробітну плату і на оплату комунальних послуг».

Тобто на порушення вимог Закону України №256/95-ВР «Про поводження з радіоактивними відходами», який набрав чинності ще 4 липня 1995 р. Відповідно до нього, у 2008 році було створено Державний фонд поводження з РАВ. Дохідна частина фонду формується за рахунок коштів, які надходять від екологічного податку, за принципом «хто створює РАВ, той і платить». На 95% радіоактивні відходи утворюють підприємства НАЕК «Енергоатом». Тому й сума екологічного податку, яку перераховує щорічно в держбюджет ця енергогенеруюча компанія, становить сотні мільйонів гривень. Вони закладені в тарифі «Енергоатому», в кожному кіловаті, виробленому атомними станціями. Тож фактично виходить, що за десять років після створення «Спецфонду РАВ» лише «Енергоатом» перерахував на його цільове призначення, тобто на будівництво й експлуатацію інфраструктури поводження з РАВ, кілька мільярдів гривень. Але їх використали за іншими статтями держбюджету.

«У річному бюджеті агентства на 2017-й, — пояснював пан Петрук торік навесні у згаданому інтерв'ю, — закладено 2 мільярди, з яких майже 800 мільйонів гривень іде на внески України у фонд «Укриття», близько 800 мільйонів — на підтримку об'єкта «Укриття» і зняття ЧАЕС з експлуатації. «Енергоатом» у 2017 році може перерахувати майже 800 мільйонів гривень, які можуть бути у Фонді РАВ, але підуть у загальний фонд бюджету». Тому, за словами керівника Державного агентства з управління зоною відчуження, пріоритетом Міністерства екології та природних ресурсів і ДАЗВ торік було те, що ігнорували багато років: «відновлення цільового використання Фонду РАВ». І це їм вдалося за підтримки парламенту, уряду і Президента. З 1 січня 2018 року набрав чинності закон №2124-VIII «Про внесення змін до статті 4 Закону України «Про поводження з радіоактивними відходами» щодо удосконалення механізму фінансування поводження з радіоактивними відходами». Іншим законом — №2125-VIII, підписаним Петром Порошенком того самого 11 липня 2017 року, внесено зміни до Бюджетного кодексу України щодо вдосконалення механізму фінансування поводження з РАВ. Як кажуть, нарешті!

Фахівці вважають: якщо все стовідсотково виконуватимуть, це забезпечуватиме належне фінансування будівництва та утримання сховищ для зберігання радіоактивних відходів і експлуатацію у стабільному плановому режимі заводів з переробки рідких та твердих РАВ.

Закінчення матеріалу читайте у наступному номері «Урядового кур'єра»